

Historische alertheid

De maatschappelijke relevantie van het verleden

Tom Buitendorp

29 maart 2022

Even voorstellen

Exposities

Maatschappelijk

- Economie
- Buitenland

- Overheid
- Zorg
- Media

- *Eerst mensen, dan regels*
- Preventie

- Cooperatie
- Micro verzekeren

- Bestuur (referendum)
- Cultuur

- Historisch alertheid

Historisch

- Wording EU
- Val muur
- Golfoorlog

- Inspirerend verleden vd organisatie

- Inspirerend verleden vd organisatie

- 200 jaar Achmea
- DHAN India

- Onderwater archeologie
- Groene Longen van Amsterdam

- Cold cases v.d. archeologie

DILEMMA

Geëngageerd

Distantie

Historische alertheid

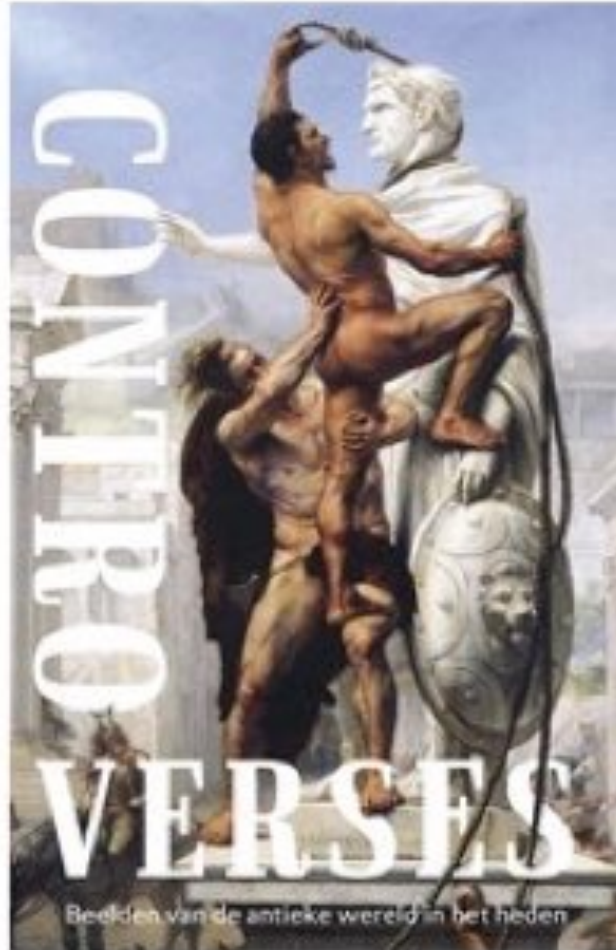
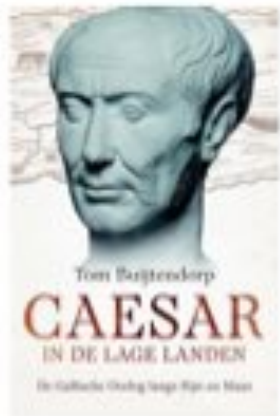
- Vaktechnisch
- Inhoudelijk

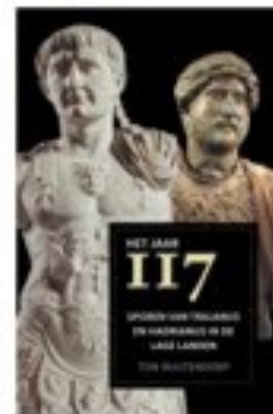
Leuke distantie

Vaktechnische historische alertheid

Inhoudelijke historische alertheid

- Caesar: 'De mensen geloven graag wat ze zouden willen' (De Bello Gallico 3,18)
- Hollandse polders als nationaal icoon
- Maar is het wel Hollands?

'De goden maakten de aarde, de Hollanders hun kusten'

(Archibald Pitcairne, 1695)

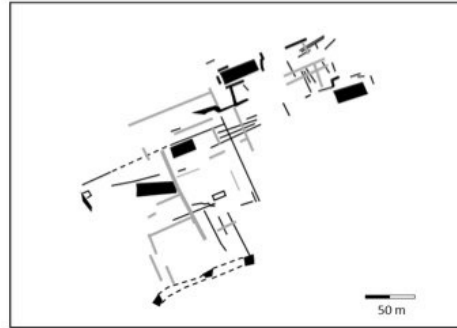

Landmeterskaart broers Cruquius uit 1712

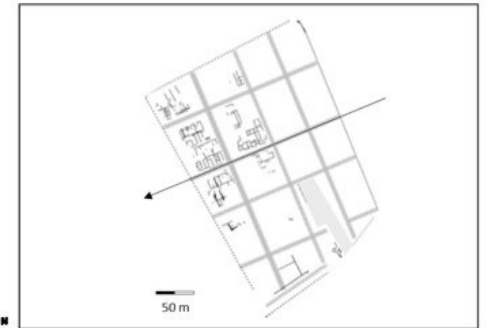

Mondriaan

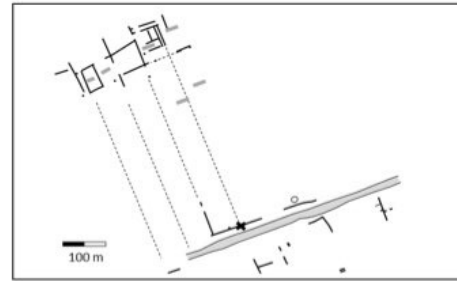
Naaldwijk

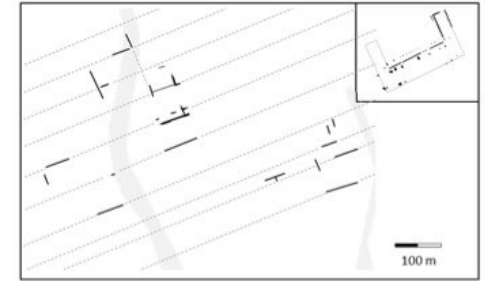
Forum Hadriani

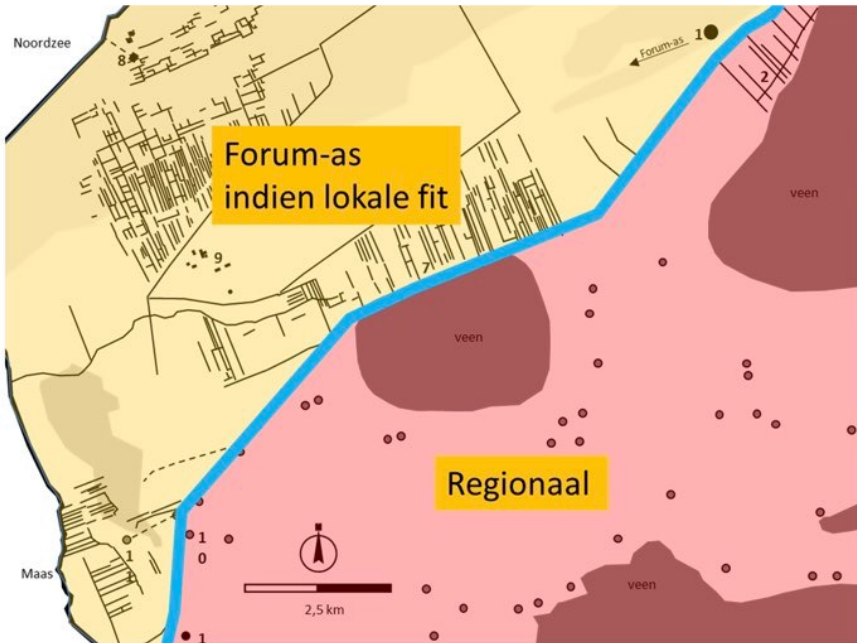
Wateringse Veld

Poeldijk

Westhof

menselijke continuïteit

direct **X** duizend jaar

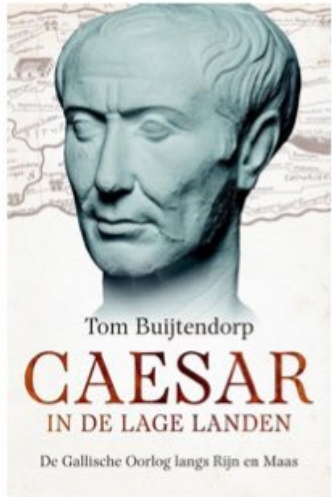
- indirect
- oude sloten
  - oude wegen
  - Kanaal Corbulo

natuurlijke continuïteit

- natuurlijke afwatering
- oriëntatie strandwal
- oriëntatie oeverwal

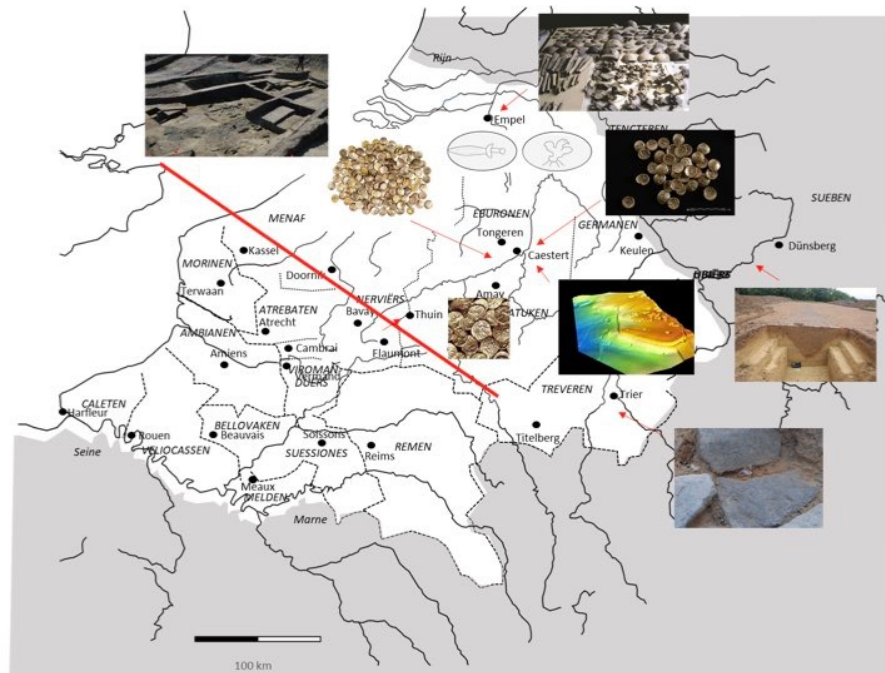
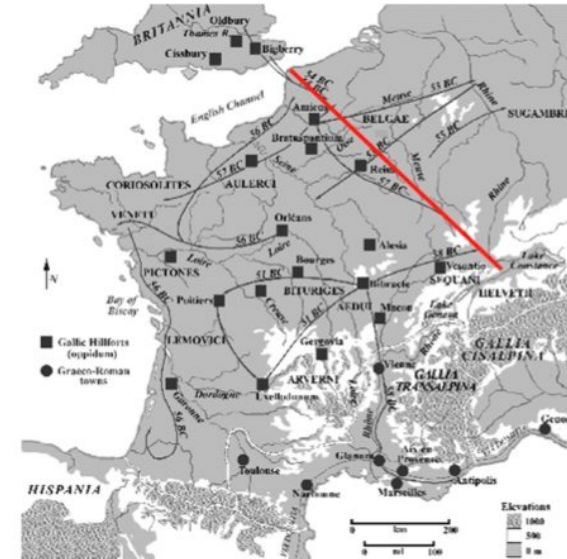
natuurlijke of menselijke oerbasis Hollands polderlandschap

Vaktechnische historische alertheid

- Archeologen hebben incompleet beeld
- Antieke bronnen manipuleren de inhoud
- Keizerlijke propaganda beïnvloed het beeld

Volgens archeoloog Thoen kwam Caesar niet noordelijker (2006)

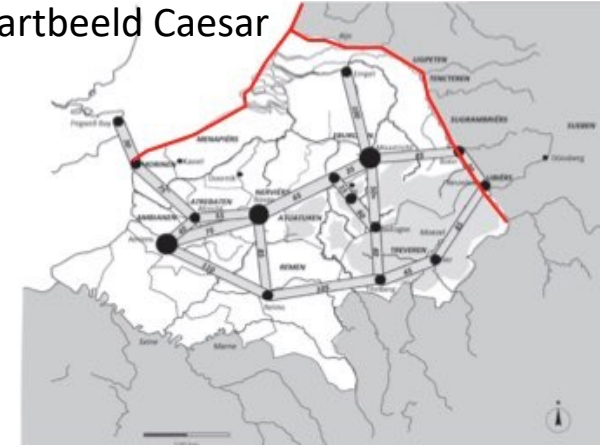
Op mooie locaties

De onoverwinnelijke Caesar

Caesar als ontdekkingsreiziger: nog beperkt inzicht in geografie
Impressie kaartbeeld Caesar

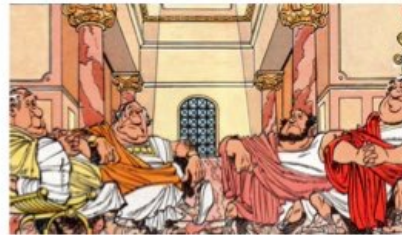
Caesar sneuveld bijna bij betreden noorden (slag bij de Sabis)

Codex Amstelodamensis 73

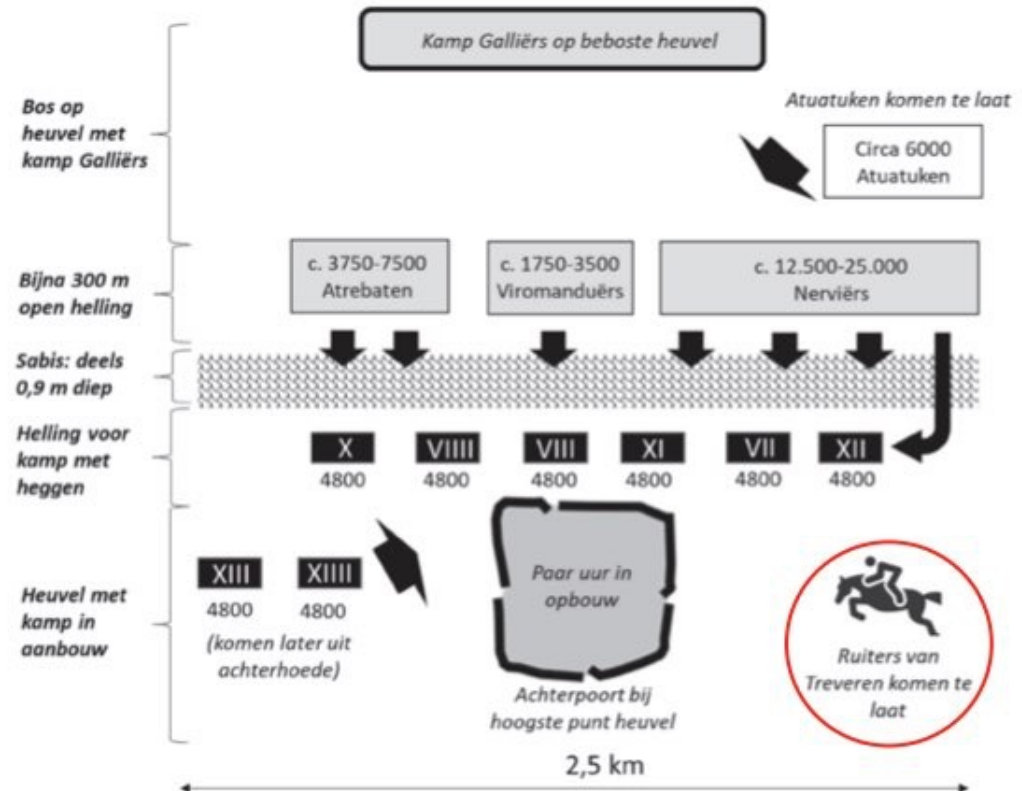

Elite van de
bondgenoten
(Treveren)

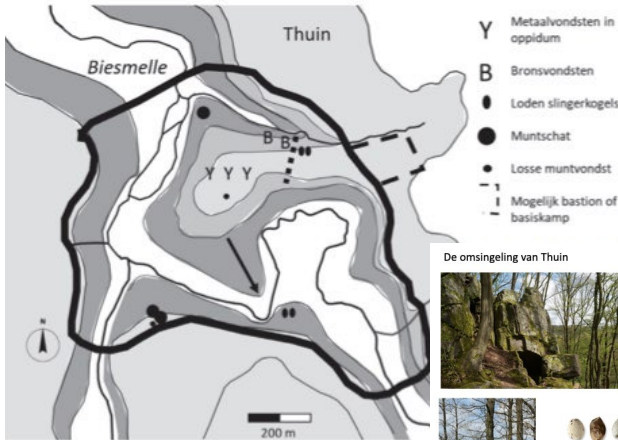
Romeinse Senaat

Brieven uit
noorden

Thuin: c. 6000 verdedigers i.p.v. 53.000

- Y Metaalvondsten in oppidum
- B Bronsvondsten
- Lodenslinger kogels
- Muntschat
- Losse muntvondst
- - - Mogelijk bastion of basiskamp

Mogelijke berekening:

76.000 totale stam
 19.000 weerbaar (1/4)
 57.000 overig

4000 gesneuveld
 => nog 53.000 levend

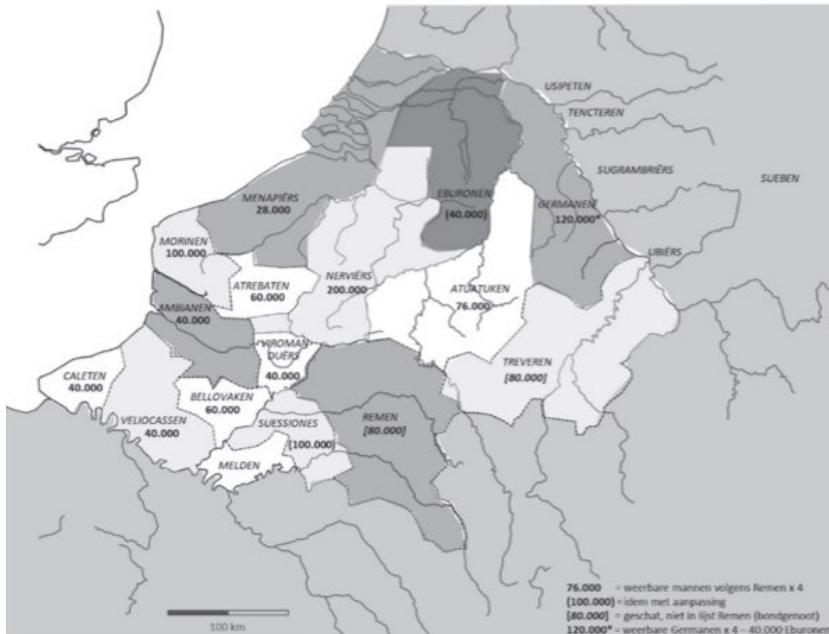
De omsingeling van Thuin

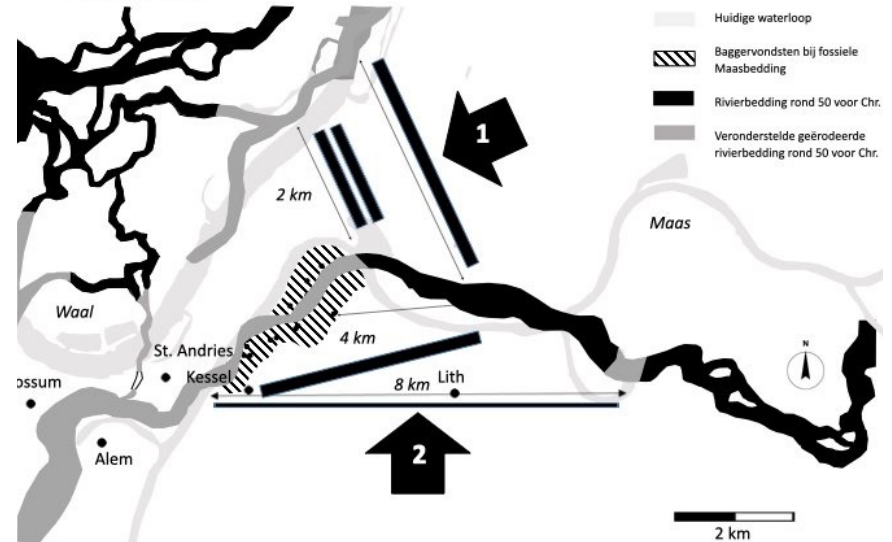
Slag bij de Maas: 4300 (?) ruiters x 1000 = 430.000 bevolking

Caesar: ik streed tegen stam met x weerbare mannen (74 van de totale stam)

Slag bij de Maas

	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
58	Vorbereiding			Tegen Helvetiërs				Tegen Ariovistus (Sueben)			Werving 400 Germaanse ruiters	
57	Stammen verbond Belgae			Opmars Caesar naar noorden				Slag Aisne, Sabis, Atuatuken				
56	Verdrag Luca en nasleep					Tegen kustvolken / zeeslag Bretagne				Morinen/Manapiërs		
55	Menapiërs door Germanen verdreven			Landdag		Slag Maas/Waal Rijnbrug corridor		Brittannië Morinen/Menapiërs		Logistiek		
54	Bouw 800 schepen					Treveren	Portus Itius	Brittannië		Graan/opstand	Caesar in Amiens/Labienus in Ardennen	
53	Caesar tegen Nerviërs/Labienus in Ardennen			Lutetia	Menapiërs		Rijnbrug Atuatuca		Wraak op Eburonen	Landdag Reims		
52	Crisis in Rome door moord op Clodius			Opstand Vercingetorix							Caesar in Bibracte	

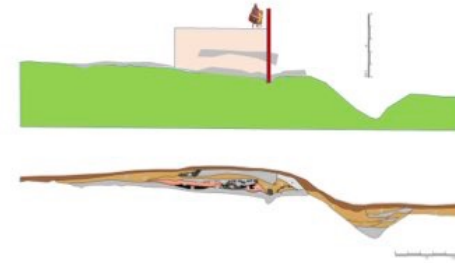
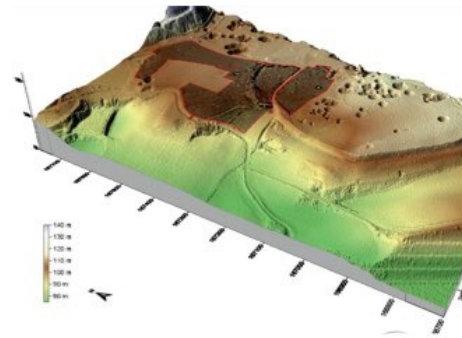
**Overwinning 52 voor Chr.
was niet het einde**

	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
58	Vorbereiding			Tegen Helvetiërs				Tegen Ariovistus (Sueben)			Werving 400 Germaanse ruiters	
57	Stammen verbond Belgae			Opmars Caesar naar noorden				Slag Aisne, Sabis, Atuatuken				
56	Verdrag Luca en nasleep					Tegen kustvolken / zeeslag Bretagne				Morinen/ Manapiërs		
55	Menapiërs door Germanen verdreven			Landdag		Slag Maas/Waal Rijnbrug corridor		Brittannië Morinen/Menapiërs		Logistiek		
54	Bouw 800 schepen				Treveren		Portus Itius	Brittannië		Graan/ opstand	Caesar in Amiens/ Labienus in Ardennen	
53	Caesar tegen Nerviërs/ Labienus in Ardennen			Lutetia	Menapiërs		Rijnbrug Atuatuca		Wraak op Eburonen	Landdag Reims		
52	Crisis in Rome door moord op Clodius			Opstand Vercingetorix							Caesar in Bibracte	
51				Bellovaken/ Eburonen/ vlucht Ambiorix				Uxellodunum	Diverse		Caesar in Arras	
50	Antonius tegen Atrebaten Labienus eindzege Treveren				Caesar in Arras	Rondtour		inspectie		Trebonius leiding winterkampen noorden		

Overgave Vercingetorix bij Alesia was niet einde Gallische Oorlog

Caesars grootste nederlaag

De onoverwinnelijke Caesar, was niet geheel onoverwinnelijk

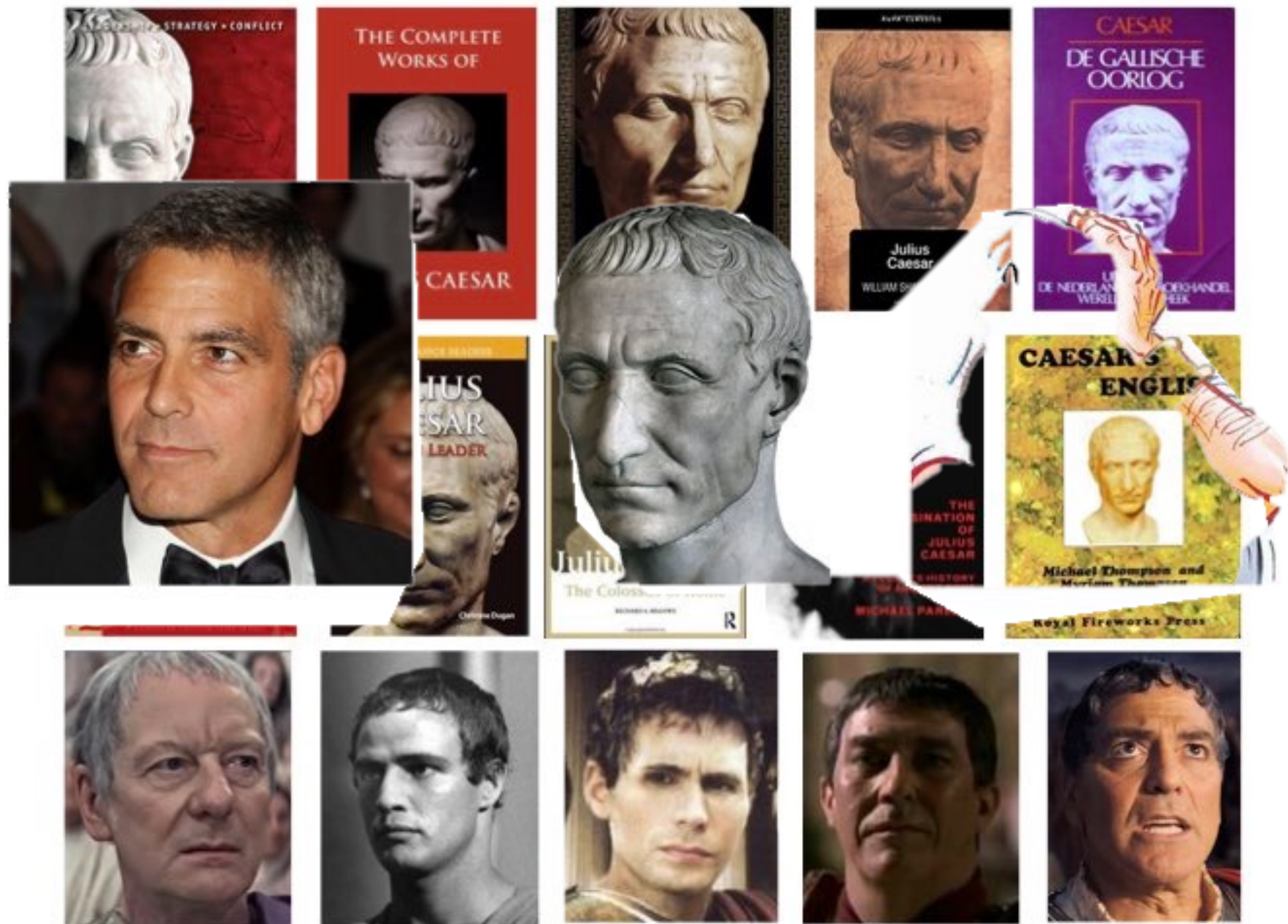

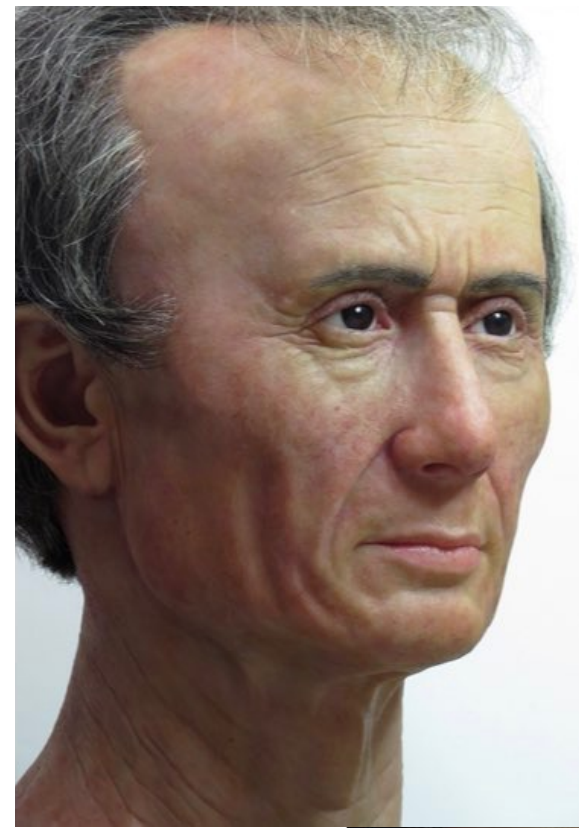
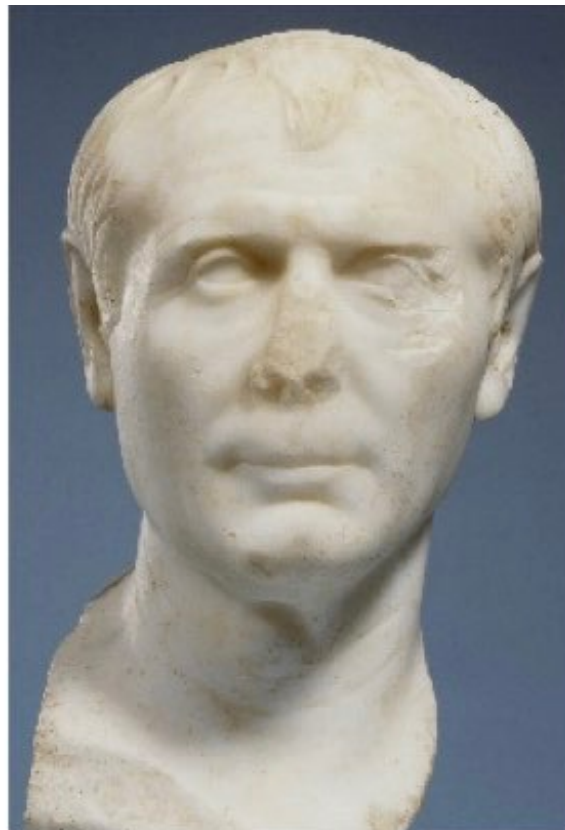
- Bijna zelf gedood aan de Sabis bij Frans-Belgische grens
- Anderhalf legioen in de pan gehakt bij Atuatuca bij Maastricht
- Jaar later op zelfde plek nog eens 1000 man verloren
- Schending oorlogsrecht
- Creatief met cijfers

Caesars grootste nederlaag: ruim 5000 + c. 1500 (c. 1.5^{de})

Caesar haircut: niet van Caesar

Rijksmuseum van Oudheden

- Kalig
- Kaalheid bespot in soldatenlied
- Daarom lauwerkrans

Έτσι ήταν το πρόσωπο του Ιουλιού Καίσαρα!

Edwin Dorland creëert 3D uitbeelding van keizerlijke kop

KREMLIN POST

Julius Caesar's face revealed

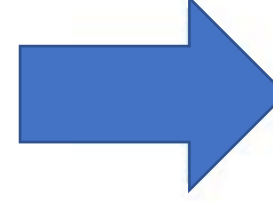
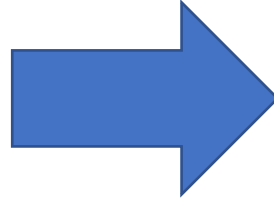
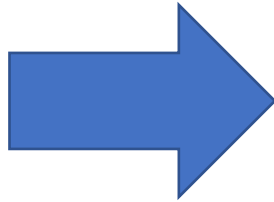

Lifelike reconstruction of Julius Caesar reveals extraordinary head

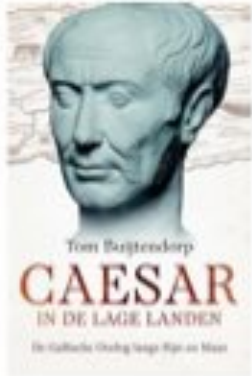

カエサルはやや顔が大きかった？最新研究によりリアルな顔造りが作られる

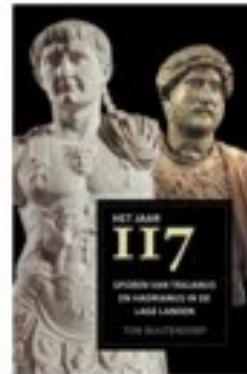
Vaktechnische historische alertheid

Inhoudelijke historische alertheid

Suetonius

Historische alertheid:

Wangedrag keizers bij gebrek aan tegenmacht en verblindende macht

Inhoudelijke historische alertheid

Europese munt herrijst uit as. Ondergang van Romeins geldstelsel is een les voor EG-leiders

NRC 28 november 1990

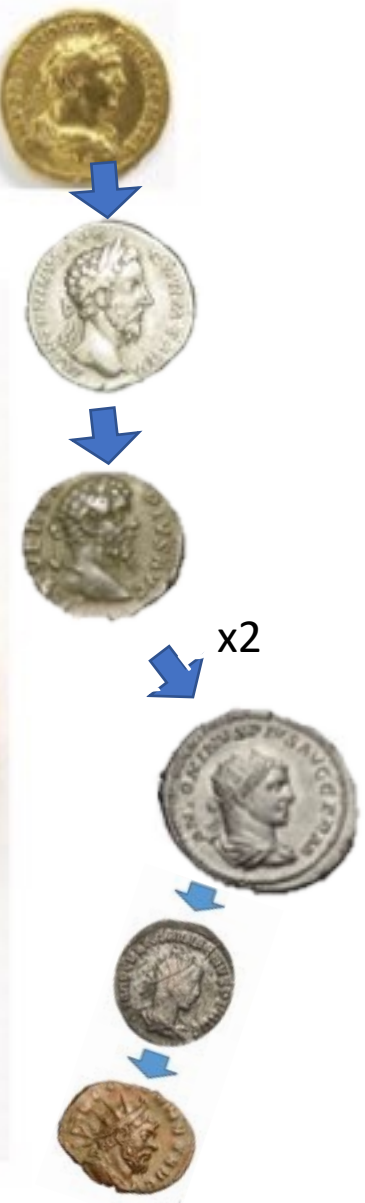
*'Europa wil één munt. De EG-leiders zullen volgende maand het fundament leggen voor de monetaire eenwording, waarvan de **Euro-munt** een onderdeel is. De top komt bijeen in Rome, de stad van waaruit eerder de Romeinen hun muntstelsel aan Europa oplegden. **Het is niet te hopen dat de geschiedenis zich zal herhalen.**'*

*'De regeringsleiders die over ruim twee weken in Rome vergaderen kunnen hun omgeving – de ruïnes van het oude Rome – daarom beschouwen als een historische waarschuwing: **geef de Europese munt uit via een centrale bank die onafhankelijk is van de politiek.**'*

Kwart eeuw later bracht eurocrisis Europese samenwerking aan rand van de afgrond

Inhoudelijke historische alertheid

Europese munt herrijst uit as. Ondergang van Romeins geldstelsel is een les voor EG-leiders

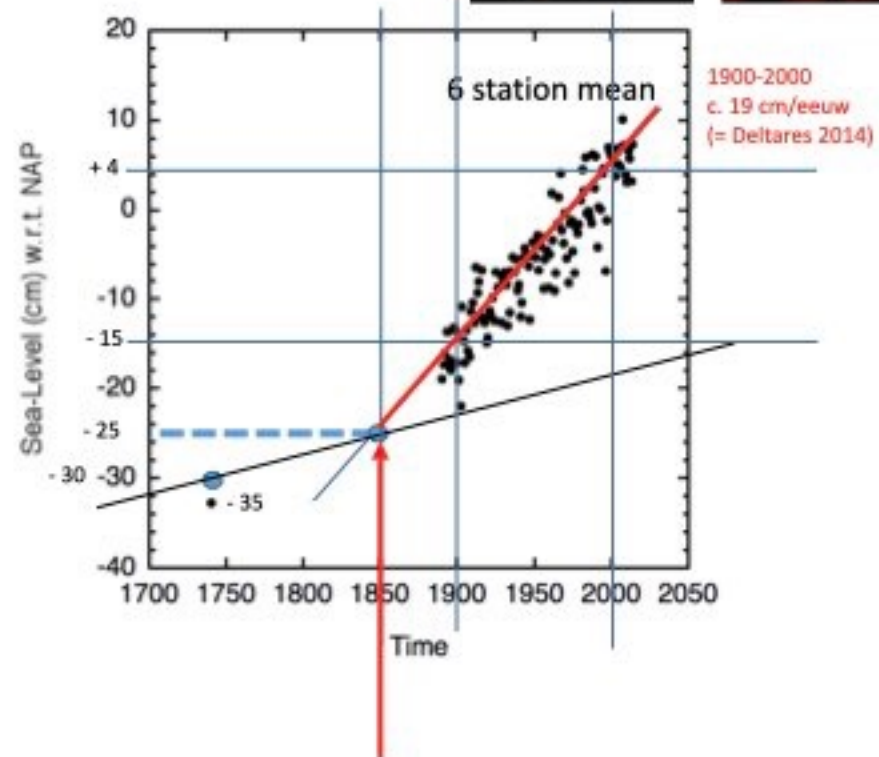

Inhoudelijke historische alertheid

Katwijk:

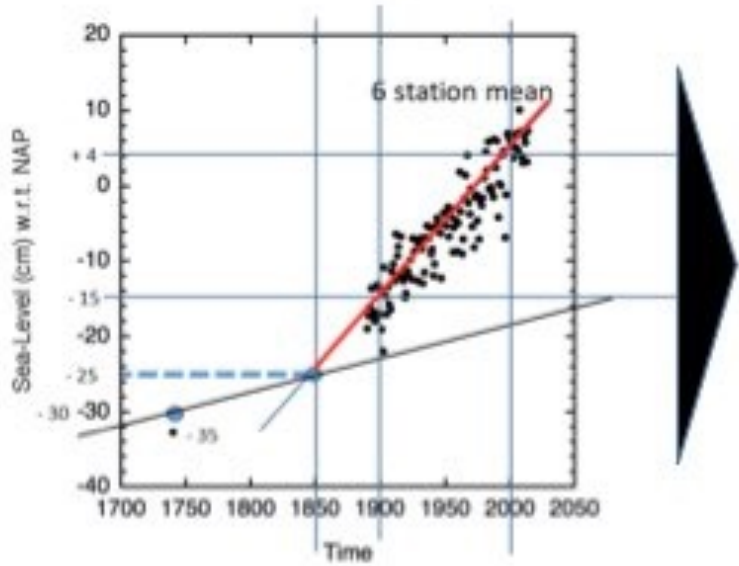
- Zeespiegel rond 200 n. Chr circa 1 meter – NAP
- Zeespiegel rond 1740 circa 30 centimeter – NAP
- => stijging circa 5 cm per eeuw

versnelling vanaf
begin industrialisatie

Inhoudelijke historische alertheid

Patronen in gedrag natuur

Historicisme

Patronen in menselijk gedrag

Polybius c. 150 v. Chr.

Koningschap

Tirannie

afzetting

Aristocratie

Gekaapt door
keizer Augustus

Oligarchie

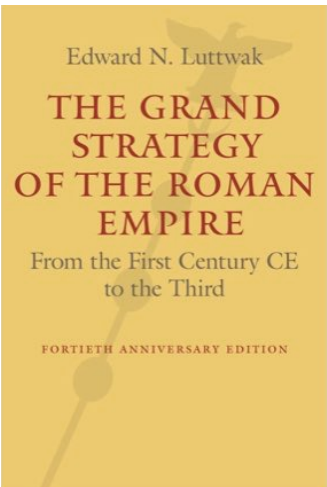
~~Democratie~~

opstand

Ochlocratie

Expansie keizer Trajanus

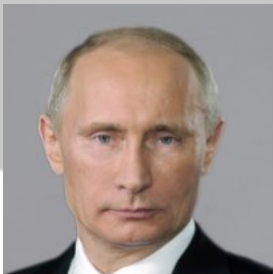

Grens (limes) = rand van nog te veroveren gebied

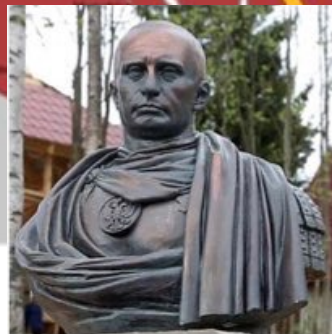
Wereldheerschappij goddelijke missie Romeinse volk

117 AD

Grens (limes) = rand van nog te veroveren gebied

Sint Petersburg 2015

Met veel problemen: imperial overstretch (Paul Kennedy)

117 AD

- Republiek verovert Engeland
- Napoleon valt Rusland aan
- Duitsland valt Rusland aan

‘Het scharnierjaar 117 markeert een crisis en omwenteling die voor de huidige wereldleiders zeer herkenbaar is. De eenentwintigste eeuw is van start gegaan als de ‘Age of Empires’, waarin geopolitieke spelers als Europa, de Verenigde Staten, Rusland, China en India worstelen met de keuze tussen economische en militaire expansie, of consolidatie, met altijd het gevaar van neergang. De Amerikaanse president Obama kreeg in 2008 het advies de doctrine van Hadrianus te volgen, waarop hij zijn troepen in het kader van de Obama Doctrine terugtrok uit Afghanistan en Irak. De Russische president Poetin koos juist de andere weg en versterkte zijn militaire invloed in onder meer Syrië, de Oekraïne en de Krim. Na de Russische bezetting van de Krim in 2015 richtte een groep Kozakken bij Sint-Petersburg een bronzen buste van Poetin op naar voorbeeld van keizer Trajanus, **een icoon van het expansionisme.**’

Noorden cruciaal

Stenen muur van Hadrianus

Forum Hadriani

Wegwal van Hadrianus

Houten muur van Hadrianus

De tegenstelling met Trajanus

Hadrianus

Introduceert
filosofen baard

Gladgeschoren
legerleider

Trajanus

Zuil van Trajanus in
Rome (reconstructie)

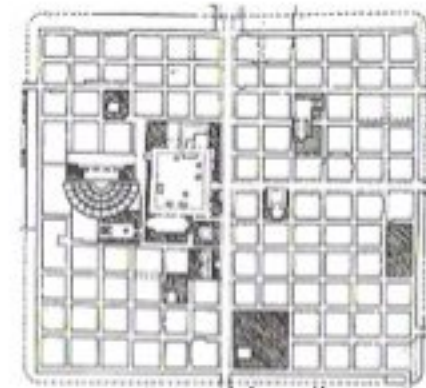

Forum Traiani
in hart van
bestuurscentrum

Forum Hadriani
aangepast aan
omgeving

Steden als fort

Timgad (stad)

Forum Hadriani
in uithoek van
het rijk

Daarna Hadrianus op reis

Vrouw Sabina

Suetonius

Septicius Glarus

Legercommandant Nepos

Bataafse lijfwacht

In totaal paar duizend man

Voorburg korte tijd regeringscentrum

'VOORBURG ONCE ROMAN CAPITAL

18 November 2010

The Roman city Forum Hadriani which once stood where Voorburg now lies, was once an informal capital of the Roman Empire. This is according to the conclusion of researcher Tom Buijtendorp from the Vrij Universiteit Amsterdam. Forum Hadriani was, according to Buijtendorp, slightly larger and more important than originally thought. The Dutch-Roman city was roughly 11 hectares in size and had around a thousand residents. In 120 AD, Forum Hadriani was the location where Emperor Hadrian ruled the Roman Empire from.

(The Hague online)

Roman emperor ruled from Dutch town

Published on : 30 December 2010

In the second century AD, the Netherlands had not one but two important Roman cities. The first was Noviomagus, nowadays known as Nijmegen in the south-east of the country. But research has revealed that Forum Hadriani – near where the town of Voorburg is today (close to The Hague) - was vitally important to the Roman ruler.

Forum Hadriani took its name in the year 121 from the Roman Emperor Hadrian, who had the Germanic settlement completely rebuilt in Roman style. In the year 150, the next emperor, Antonius Pius, gave the settlement town rights. Hadrian even ruled his empire from Forum Hadriani for a short time – which temporarily made it the Roman capital.

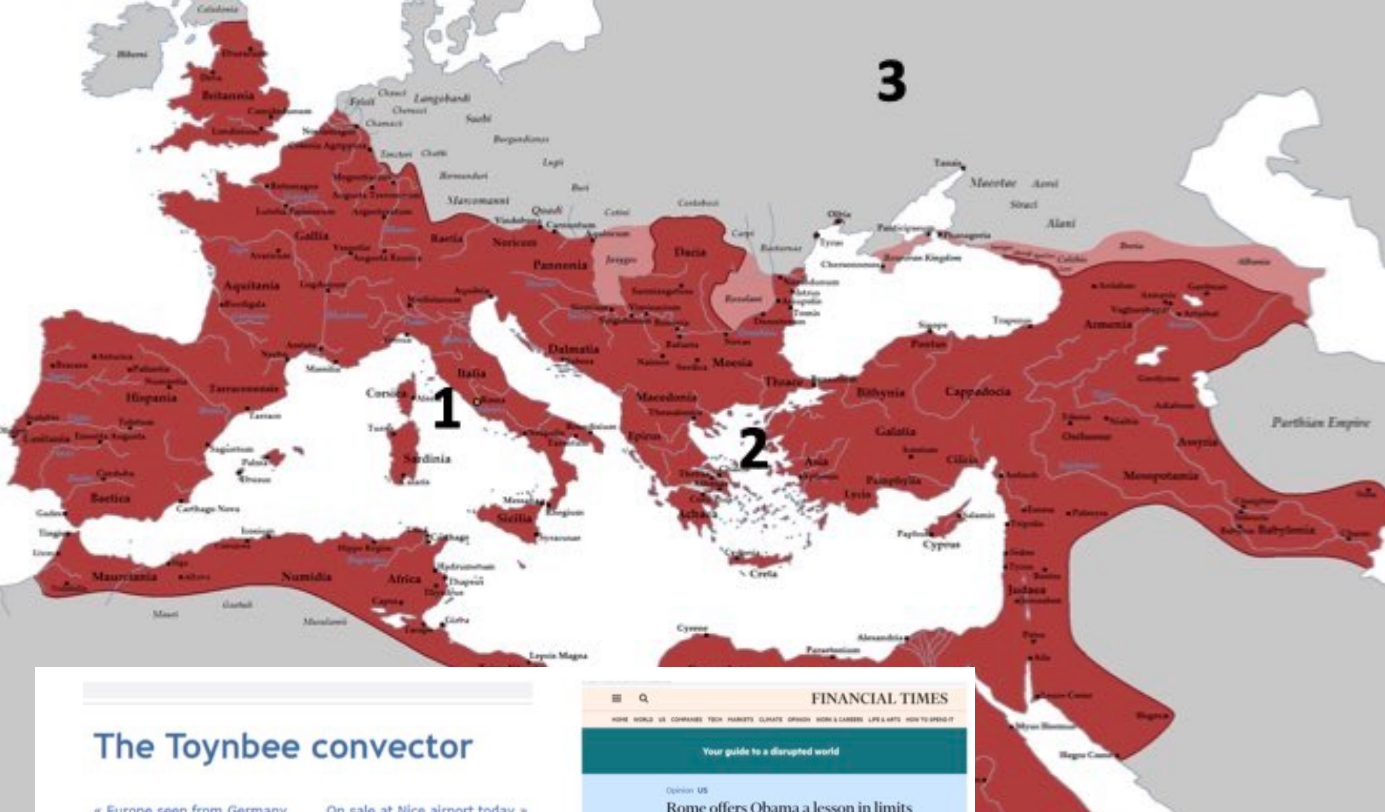
Tom Buijtendorp is an archaeologist who has researched material discovered in the 19th and 20th centuries. His research has thrown light onto the town, which up to now had been thought to be just an obscure village. His findings are compiled in his PhD thesis which will be presented next month at the Free University in Amsterdam. (RNW)

'Hauptstadt des Römischen Reichs lag in den Niederlanden'

AMSTERDAM - Die römische Stadt Forum Hadriani, die an der Stelle des heutigen Voorburg lag, war zeitweise die informelle Hauptstadt des Römischen Reichs.

Laut dem niederländischen Forscher Tom Buijtendorp hielt sich Kaiser Hadrianus in den Niederlanden auf und regierte das Reich von Forum Hadriani aus. Wie die Nachrichtenagentur Novum berichtete, war die niederländisch-römische Stadt laut Buijtendorp ein ganzes Stück wichtiger als bisher angenommen. Die Stadt schien nämlich Einwohnerzahl und Umfang nach größer zu sein, als beispielsweise die berühmte Stadt Pompeji. Forum Hadriani war ungefähr elf Hektar groß und hatte rund 1.000 Einwohner. Damit spielte die Stadt auch eine wichtige strategische Rolle. Kaiser Hadrianus, der zwischen 117 und 138 regierte, wird als einer der größten römischen Strategen betrachtet (dnews)

Het derde ROME

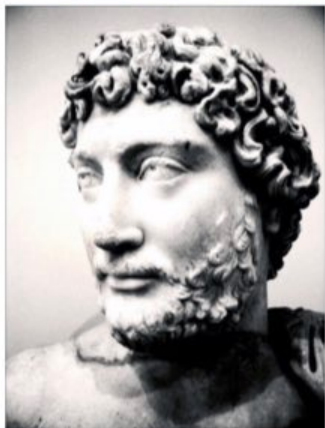
The Toybee convector

« Europe seen from Germany   On sale at Nice airport today »

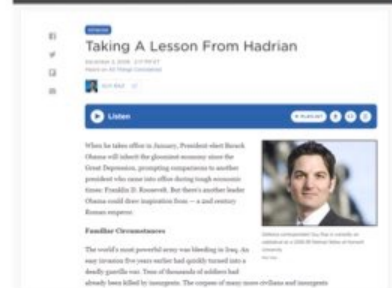
What Hadrian can teach Obama

July 23 2008

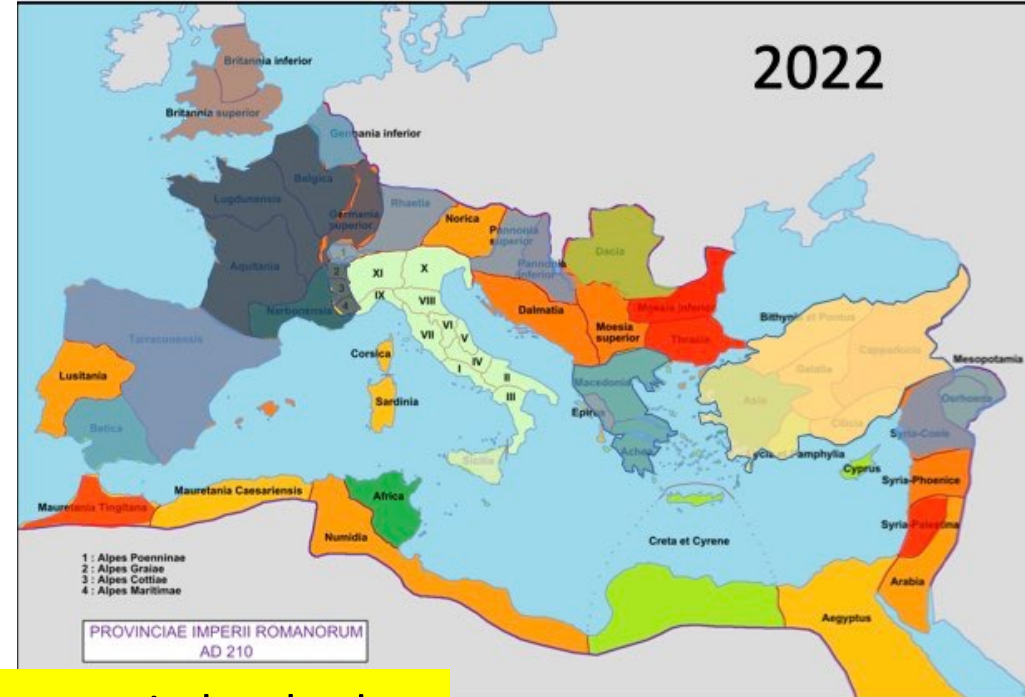
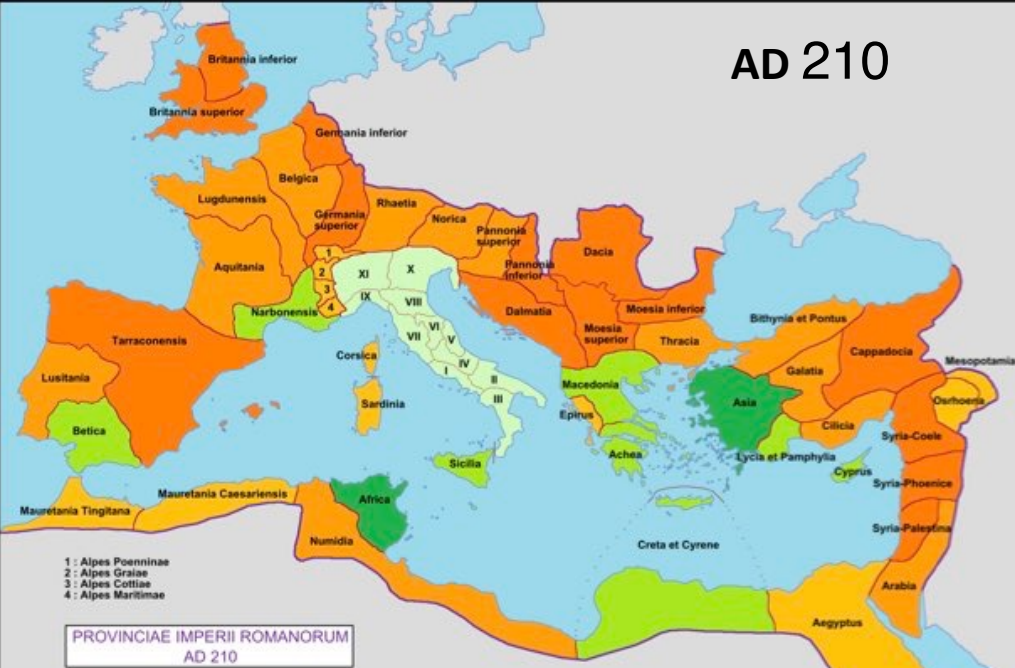
Martin Kettle, The Guardian, via Davos Newbies.

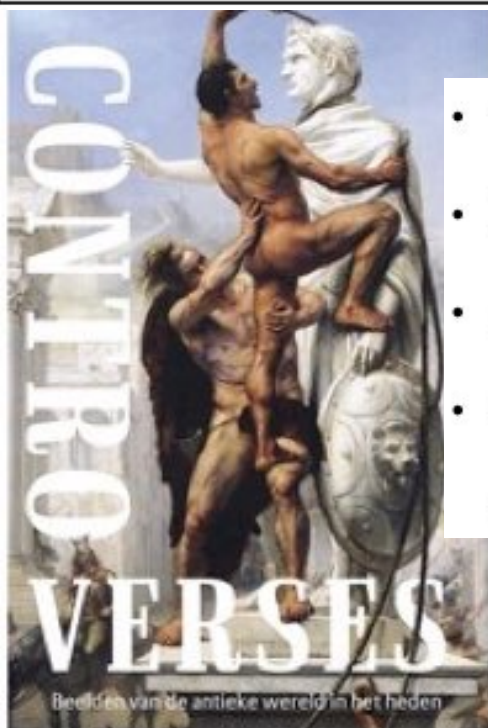
Archaeological Museum, Athens

- 1462: Ivan de Grote huwt Byzantijnse prinses Sophia
- Czar = KEIZER
- Romannovs: 1513- 1917 (afstamming Caesar)
- Hoeder Christendom (Romeinse staatsgodsdienst)

Consolidatie werkt door tot in het heden

- Te politieke eenheidsmunt kan tikkende tijdbom zijn
  - Democratie kan eroderen
  - Alleenheersers ontsporen bij gebrek aan tegenmacht
  - Poetin mogelijk mede geïnspireerd door Romeinse expansie
- Maar historie kan bewijs niet leveren, hooguit alertheid**

